

psychologia wobec współczesności

podstawy psychologii

Rozmowa i obserwacja

w diagnozie psychologicznej

Anna Suchańska

Wydawcy: *Iwona Zarzycka, Bożenna Żółtowska*

Redaktor merytoryczny: *Iwona Zarzycka*

Opracowanie typograficzne serii: *Marek Stańczyk*

Projekt okładki i stron tytułowych: *Dominik Krajewski*

Fotografia na okładce: *archiwum Autorki*

Indeks osób: *Zdzisława Ziemińska*

ISBN: 978-83-60501-17-7

© Copyright by Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne
Warszawa 2007

Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne Spółka z o.o.
Grupa Kapitałowa WSiP S.A.
00-696 Warszawa, ul. J. Pankiewicza 3

www.waip.com.pl

Spis treści

Wstęp 11

Część I

**Wprowadzenie do problematyki rozmowy
i obserwacji psychologicznej 15**

**ROZDZIAŁ 1. Ogólne zasady profesjonalnego
postępowania diagnostycznego. Etyczny, merytoryczny
i osobowościowy profesjonalizm diagnosty 16**

- 1.1. Profesjonalizm relacji. Etyka i kompetencje 17
- 1.2. Relacyjne kompetencje merytoryczne i osobiste 20
- 1.3. Etyka zbierania i interpretacji danych oraz
przekazywania wyników badania 21
- 1.4. Kompetencje merytoryczne i osobiste
w podejmowaniu czynności diagnostycznych 24

Podsumowanie 27

Blok kontrolny 28

**ROZDZIAŁ 2. Rozmowa i obserwacja w procesie
diagnozowania. Podstawy teoretyczne
i problemy metodologiczne 29**

- 2.1. Trochę historii 29
- 2.2. Uściślenia terminologiczne 31
- 2.3. Miejsce rozmowy i obserwacji w procesie
diagnozowania jednostki 33

2.4. Metodologiczny status rozmowy i obserwacji psychologicznej	35
2.4.1. Samowiedza i (samo)obserwacja jako źródła danych i podstawy wnioskowania diagnostycznego	37
2.4.2. Wartość diagnostyczna danych w rozmowie i obserwacji	39
2.4.3. Problem rzetelności metody	43
Podsumowanie	46
Blok kontrolny	47

Część II

Rozmowa psychologiczna w praktyce diagnostycznej 49

ROZDZIAŁ 1. Interakcyjny charakter rozmowy diagnostycznej. Relacja i kontakt diagnostyczny 50

1.1. Charakter relacji psycholog–klient	51
1.1.1. Kompetencje interpersonalne diagnosty	51
1.1.2. Postawa klienta wobec badania	61
1.1.3. Znaczenie interakcyjnego charakteru	64
1.2. Pojęcie i cechy kontaktu diagnostycznego	67
1.2.1. Nawiązanie kontaktu	69
1.2.2. Zasady i strategie podtrzymywania kontaktu	70
1.2.3. Trudności w kontakcie	84
1.2.4. Sposoby radzenia sobie z oporem klienta	91

Podsumowanie	97
Blok kontrolny	98

ROZDZIAŁ 2. Taktyka rozmowy. Podstawowe interwencje i formy zadawania pytań 99

2.1. Przebieg rozmowy	99
2.2. Formy pytań i inne rodzaje interwencji	105
2.2.1. Wybór i formułowanie pytań	107

- 2.2.2. Inne interwencje służące zwiększeniu dostępności i jakości informacji 116

Podsumowanie 127

Blok kontrolny 128

ROZDZIAŁ 3. Jak wybrać optymalną formę rozmowy? 129

- 3.1. **Stopień strukturalizacji rozmowy jako kryterium wyróżnienia i wyboru jej formy 130**
 - 3.1.1. Rozmowa ustrukturalizowana 131
 - 3.1.2. Rozmowa częściowo ustrukturalizowana 135
 - 3.1.3. Rozmowa o strukturze otwartej – swobodna 137
- 3.2. **Wybór formy rozmowy a cel diagnozy 139**

Podsumowanie 141

Blok kontrolny 142

ROZDZIAŁ 4. Paradygmat a założenia, struktura i treść rozmowy diagnostycznej 143

- 4.1. **Paradygmatyczne ujęcie zasad oraz treści i planu rozmowy 147**
 - 4.1.1. Zasady i schemat planowania rozmowy w podejściu behawioralnym 148
 - 4.1.2. Poznawczo-behawioralne podejście do rozmowy 150
 - 4.1.3. Paradygmat psychodynamiczny 152
 - 4.1.4. Integrujący model Lazarusa jako podstawa prowadzenia rozmowy diagnostycznej 154
 - 4.1.5. Kilka uwag na temat innych ujęć paradygmatycznego uwarunkowania formy i treści rozmowy 160
- 4.2. **Czy i jak wybrać teorię? 161**
- 4.3. **Problem diagnostyczny a perspektywa teoretyczna na przykładzie zaburzeń zachowania 166**

Podsumowanie 170

Blok kontrolny 171

ROZDZIAŁ 5. Planowanie tematyki rozmowy 172**5.1. Plan rozmowy 172****ROZDZIAŁ 6. Rejestracja i interpretacja danych 178****6.1. Sposoby rejestracji materiału z rozmowy 178****6.2. Interpretacja danych diagnostycznych 179****Podsumowanie 187****Blok kontrolny 187****Ćwiczenia 188**

Część III

Obserwacja psychologiczna 193**ROZDZIAŁ 1. Obserwacja – przedmiot i teoretyczne ramy metody 194****1.1. Teoretyczne podstawy obserwacji 196****1.2. Cel diagnozy – przedmiot obserwacji – paradygmat 200****Podsumowanie 204****Blok kontrolny 204****ROZDZIAŁ 2. Wybór rodzaju i formy obserwacji 206****2.1. Rodzaje obserwacji ze względu na stopień interwencji diagnosty, zakres i warunki badania 208****2.2. Rodzaje obserwacji ze względu na formę strukturalizacji i standaryzacji 212****Podsumowanie 218****Blok kontrolny 219**

ROZDZIAŁ 3. Zachowanie niewerbalne jako źródło danych diagnostycznych 220

- 3.1. Funkcje ekspresji niewerbalnej niewerbalnej jako przesłanka wnioskowania o znaczeniu danych obserwacyjnych 221**
- 3.2. Obszary ekspresji i źródła wskaźników obserwacyjnych 224**
 - 3.2.1. Wygląd zewnętrzny 226
 - 3.2.2. Mimika i pantomimika 227
 - 3.2.3. Proksemika 230
 - 3.2.4. Dotyk 231
 - 3.2.5. Parajęzykowe i językowe aspekty ekspresji 232
- 3.3. Własne reakcje diagnosty jako przedmiot obserwacji i źródło danych diagnostycznych 235**
- 3.4. Rejestracja danych obserwacyjnych 236**

Podsumowanie 238

Blok kontrolny 238

ROZDZIAŁ 4. Integrowanie i interpretacja danych obserwacyjnych 240

- 4.1. Ilościowa i jakościowa analiza danych 240**
- 4.2. Błędy interpretacji danych obserwacyjnych 245**
- 4.3. Sposoby reagowania i konstruktywnego wykorzystania zachowań niewerbalnych 246**

Podsumowanie 248

Blok kontrolny 249

Ćwiczenia 249

Bibliografia 253

Indeks osób 259

Indeks rzeczowy 263

Załącznik 267

